

dette kan man opnaa a) ved at nedsætte den samlede Sum af indkomst- og efterspørgselsskabende offentlige Udgifter — Kapital- eller Driftsudgifter eller begge Dele — uden samtidig at sænke Skattesatserne, eller b) ved at forhøje efterspørgselsbegrænsende Skatter uden samtidig at forøge Udgifterne, eller endelig c) ved samtidig at nedsætte Udgifterne og forhøje Skatterne.«

Under Hensyn hertil bliver Konklusionen, at Finanspolitikken i Fremtiden bør være et af de Midler, der kan sættes ind for at holde Beskæftigelsesgraden paa et højt og stabilt Niveau, og det betones yderligere, at Budgetpolitikken bør ses som et Led i hele Regeringens Politik, og det bør ikke være et Dogme, at Statens Driftsregnskab hvert Aar netop skal balancere.

Foruden de saaledes omtalte Spørgsmaal behandler Betænkningen Problemet om de ledige Penge og Statsgælden, og Drøftelserne konkluderer til syvende og sidst i Spørgsmaalet om Gennemførelsen af en Eengangsskat.

Det vil af det anførte være fremgaaet, at den foreliggende Betænkning beskæftiger sig med de mest centrale Problemer indenfor Økonomien og tilmed anvendt paa en konkret Situation.

Det drejer sig altsaa paa ingen Maade om Skrivebordsøkonomi.

Skulde man komme med en Anke over noget ved Betænkningen, maatte det vel være Savnet af et Resumé. Jeg tror, at det er taktisk forkert, at en Betænkning af den Art ikke som Indledning har et kort Resumé, hvor de bærende Synspunkter findes anført. Betænkningen skulde jo gerne gøre Nytte, og Nyttens vilde utvivlsomt forøges betydeligt, hvis Problemerne til Indledning blev givet i en »Nøddeskal«.

Kjeld Bjerke.

Henning Ravnholt: Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi. 140 Sider. Samme: De syv Grundsætninger, Arven fra Rochdale. 60 Sider. Begge: Det danske Forlag. 1945.

I to populære Fremstillinger giver den dygtige Leder af Andelsbevægelsens Oplysningsarbejde, cand. polit. Henning Ravnholt, et Bidrag til Forstaelsen af Andelsbevægelsens (heri indbefattet Brugsforeningsbevægelsens) Placering i det danske Samfund.

Det første Skrift, *Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi*, lægger Hovedvægten paa Andelsforeningernes Udvikling samt deres nuværende Omfang, Typer og organisatoriske Opbygning. Det udmærker sig ved sine korte og præcise Oplysninger, overskuelige Skemaer og Diagrammer, og selvom det henvender sig til en bestemt Kreds, Medhjælpere i Brugsforeningerne, kan ogsaa andre herigennem erhverve sig et første Indblik i Andelsforhold. Naturligvis kan man ikke forvente en retfærdig Placering af Købmandsstanden ved Forfatterens Gennemgang af Andelsbevægelsens Historie i det 19. Aarhundrede; selvom han i de fleste Tilfælde vælger sine Ord med Omhu, virker det dog lidt deprimerende, naar det f. Eks. uden Kommentarer hedder, at Andelsmejerierne oprettede Smørekøbsforeningerne »for at spare Mellemanderavancen«. Købmændenes Avance er funktions- og risikobestemt, og heller ikke Andelsselskaberne kan arbejde gratis. Man maa haabe, at Kampen mellem Andelsbevægelsen og den saakaldte

dette kan man opnaa a) ved at nedsætte den samlede Sum af indkomst- og efterspørgselsskabende offentlige Udgifter — Kapital- eller Driftsudgifter eller begge Dele — uden samtidig at sænke Skattesatserne, eller b) ved at forhøje efterspørgselsbegrænsende Skatter uden samtidig at forøge Udgifterne, eller endelig c) ved samtidig at nedsætte Udgifterne og forhøje Skatterne.«

Under Hensyn hertil bliver Konklusionen, at Finanspolitikken i Fremtiden bør være et af de Midler, der kan sættes ind for at holde Beskæftigelsesgraden paa et højt og stabilt Niveau, og det betones yderligere, at Budgetpolitikken bør ses som et Led i hele Regeringens Politik, og det bør ikke være et Dogme, at Statens Driftsregnskab hvert Aar netop skal balancere.

Foruden de saaledes omtalte Spørgsmaal behandler Betænkningen Problemet om de ledige Penge og Statsgælden, og Drøftelserne konkluderer til syvende og sidst i Spørgsmaalet om Gennemførelsen af en Eengangsskat.

Det vil af det anførte være fremgaaet, at den foreliggende Betænkning beskæftiger sig med de mest centrale Problemer indenfor Økonomien og tilmed anvendt paa en konkret Situation.

Det drejer sig altsaa paa ingen Maade om Skrivebordsøkonomi.

Skulde man komme med en Anke over noget ved Betænkningen, maatte det vel være Savnet af et Resumé. Jeg tror, at det er taktisk forkert, at en Betænkning af den Art ikke som Indledning har et kort Resumé, hvor de bærende Synspunkter findes anført. Betænkningen skulde jo gerne gøre Nytte, og Nyttens vilde utvivlsomt forøges betydeligt, hvis Problemerne til Indledning blev givet i en »Nøddeskal«.

Kjeld Bjerke.

Henning Ravnholt: Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi. 140 Sider. Samme: De syv Grundsætninger, Arven fra Rochdale. 60 Sider. Begge: Det danske Forlag. 1945.

I to populære Fremstillinger giver den dygtige Leder af Andelsbevægelsens Oplysningsarbejde, cand. polit. Henning Ravnholt, et Bidrag til Forstaelsen af Andelsbevægelsens (heri indbefattet Brugsforeningsbevægelsens) Placering i det danske Samfund.

Det første Skrift, *Andelsbevægelsen, den folkestyrede Økonomi*, lægger Hovedvægten paa Andelsforeningernes Udvikling samt deres nuværende Omfang, Typer og organisatoriske Opbygning. Det udmærker sig ved sine korte og præcise Oplysninger, overskuelige Skemaer og Diagrammer, og selvom det henvender sig til en bestemt Kreds, Medhjælpere i Brugsforeningerne, kan ogsaa andre herigennem erhverve sig et første Indblik i Andelsforhold. Naturligvis kan man ikke forvente en retfærdig Placering af Købmandsstanden ved Forfatterens Gennemgang af Andelsbevægelsens Historie i det 19. Aarhundrede; selvom han i de fleste Tilfælde vælger sine Ord med Omhu, virker det dog lidt deprimerende, naar det f. Eks. uden Kommentarer hedder, at Andelsmejerierne oprettede Smørekøbsforeningerne »for at spare Mellemanderavancen«. Købmændenes Avance er funktions- og risikobestemt, og heller ikke Andelsselskaberne kan arbejde gratis. Man maa haabe, at Kampen mellem Andelsbevægelsen og den saakaldte

»private« Handel i det 19. Aarhundrede engang maa blive skrevet af en økonomisk Historiker, der gør sig lige saa stor Umage for at fremdrage Kilderne fra de private Firmaer, som Kooperationen har gjort det for sit Vedkommende. Til Grund for Ravnholts Skildring af Andelsbevægelsen ligger det rigtige, at den ikke alene kan betragtes ud fra et økonomisk Synspunkt, men er en social Nydannelse, der, skønt importeret, har sine Rødder dybt forankret i det danske Bondesind. Andelsbevægelsen er i sin Mentalitet nært tilknyttet Demokratiets Udvikling, og Bogen munder da ogsaa ud i en Paapegning af Foreningernes opdragende Virkning paa jævne Mennesker.

Denne ideale Side af Andelsbevægelsen behandles mere indgaaende i *De syv Grundsætninger, Arven fra Rochdale*, der er en Slags Andelsbevægelsens Dogmatik, saaledes som den er blevet godkendt paa den internationale Andelskongres 1937. Det, der adskiller Andelsvirksomhederne fra andre Foretagender, opregnes i syv Punkter, af hvilke dog kun de fire første (aaen Adgang for Medlemmer, demokratisk Styreform, Dividende i Forhold til Køb og begrænset Rente af Indskudskapital) betragtes som afgørende for, om en Forening kan anses for en Andelsforening, medens de øvrige tre (politisk og religiøs Neutralitet, kontant Betaling og Fremme af Oplysningsarbejde) kun betragtes som ganske vist vigtige, men ikke væsentlige Former for Bevægelsen. Det er dog bemærkelsesværdigt, at visse af de Foreninger, som regnes til Kooperationen, ikke kan opfylde de Krav, der opstilles inden for de fire Kardinalpunkter, og den i Danmark kendte Regel om solidarisk Ansvar nævnes ikke blandt de syv Grundsætninger. Det er sikkert et Svaghedstegn, naar Kooperationen er blevet saa dogmatisk, at den gaar ud fra visse ydre Organisationskendetegn som Basis for Anerkendelse. Det væsentlige er uden Tvivl det mere uhaandgribelige Begreb »Andelsaanden«, der kan antage mange Former, men absolut ikke maa undervurderes. Kooperationen har gennem sin Aaenhed med alle forretningsmæssige Transaktioner og sin demokratiske Ensartethed i Rettigheder og Pligter uden Tvivl bidraget meget til den økonomiske Folkeopdragelse og til social Tryghedsfølelse. Forfatteren, der lægger stor Vægt paa disse Sider af Andelsbevægelsens Liv, mener at kunne konstatere en Renaissance i Andelsbevægelsens samfundsetiske Maalsætning — det bliver hans egen Opgave at bære den frem. Med Hensyn til Enkeltheder er han knap saa kritisk som sin svenske Kollega, Herman Stolpe (*Kooperativa grundsatser och problem*), der f. Eks. mere omhyggeligt gør Rede for Vanskelighederne for de demokratiske Princippers Anvendelse i Andelsbevægelsens Storføretagender og anfører Problemerne ved at faa Husmødrene, der dog i første Række skulde repræsentere Forbrugerinteresser, til at medvirke ved Brugsforeningernes Ledelse. Ligesom alle andre Brugsforeningsforfattere gaar Ravnholt ud fra, at der i en Andelsforening altid vil fremkomme en Dividende til Fordeling. Det hænder dog, at et Brugsforeningsregnskab viser Underskud, selvom et reelt Deficit ofte vil kunne tilsløres gennem højere Prisberegning til Medlemmerne. Hvis Foreningerne sælger til Dagspriser, kunde det fremkomme Overskud maaske nok til Dels tages som Udtryk for en reel Besparelse. Men efterhaanden som Brugsforeningerne inden for mange Varegrupper bliver price-leaders, har Dividende-Argumentet ikke synderlig Vægt, idet de øvrige Virksomheder tilpasser deres Pris-

politik efter Brugsforeningerne, der saaledes selv bestemmer »Dagsprisen«. Forhaabentlig varer det ikke længe, før den bebudede Undersøgelse fra Aarhus Universitets økonomiske Institut kan give Diskussionen mellem Brugsforening og Købmand en mere solid Basis paa dette Punkt.

Skønt Andelsbevægelsen ifølge sine Ideer staar aaben for enhver, er det dog tydeligt, at den for at arbejde friktionsfrit maa forudsætte stor Homogenitet hos sine Medlemmer. I sin danske Udformning hviler Brugsforeningerne paa den brede Mellemlasse i By og paa Land, ved Sammenhold har Kooperationen givet en vis Gruppe af Producenter og Forbrugere Styrke i den organiserede Kamp, som mere og mere er kommet til at karakterisere det moderne Samfund. Hvor denne Homogenitet ikke har været til Stede, har Andelsbevægelsen derimod kun ad mere indirekte Veje kunnet øve sin Indflydelse.

E. Lyngø.

Johan Grundt Tanum: En bedre bokhandel. Norsk bokhandels opgave og framtid. Den norske bokhandlerforening, Oslo, 1945. 142 Sider. Hft. Kr. 3,30.

Det ser ud til, at der i vore nordiske Nabolande er en stigende Forstaelse af, at det under det Genopbygningsarbejde, som nu skal foregaa, bliver nødvendigt at tage Driftsøkonomien med paa Raad. Fra Sverige hører man, at praktiske Industrifolk samler sig om Handelshøjskolerne for at gennemdrøfte deres Problemer med Økonomerne, og fra Norge kommer nu denne Bog, der fortæller om et Foretagende i den store Stil med samme Tendens.

Johan Grundt Tanum hører til en gammel Boghandlerfamilie i Oslo og er baade Forlægger og Sortimentsboghandler. Hans Anseelse i Boghandlerkredse har givet sig Udslag i, at man har valgt ham til Formand for den norske Boghandlerforening.

Denne Mand har nu under Boghandelens Højkonjunktur overvejet, hvad man kan gøre for at forhindre en lignende Deroute inden for Faget som den, der fulgte efter den første Verdenskrigs gyldne Aar, og paa Boghandlerforeningens Generalforsamling i 1943 fremlagde han sit Forslag.

Han mener, at Boghandelens Opgave kan deles i to Dele, den litterære og den økonomiske; men for at den litterære skal kunne løses, maa først og fremmest den økonomiske klares, og han fortsætter: »Handelsvitenskapen er en nokså ny vitenskap. Den trevler opp våre økonomiske problemer, og søker å legge de enkelte faktorer sammen på nye måter som var det et slags puslespill, til stadig fullkommnere resultat. Den registrerer våre økonomiske handlinger statistisk og søker på empirisk grunnlag å rettlede oss til bedre metoder. Den stiller seg stussende overfor vår overleverte tradisjon, etterprøver den og foreslår oss endringer. Ta vår regnskapsførsel: hvor mange av mine damer og herrer har satt seg inn i moderne regnskapsproblemer bygd på professor Schmalenbachs idéer, hvor mange har overhodet tatt opp spørsmålet om de arbeider med en riktig konto-ramme? Jeg vet det er dem som sysler med spørsmålet, men de er å finne i de større forretninger hvor arbeidet til en viss grad kan fordeles. Men foreningen vil at